

én ting (men han kunde have holdt sig derfra), vanrøgt af eget sprog en fornærmelse mod forventningsfulde læsere.

Erik Rasmussen

Karl Christian Lammers (red.), *Magt og Masser*, København: Akademisk Forlag, 1985, 219 s., 95,00 kr.

Bogen rummer tre artikler, der i 1983 blev fremlagt som oplæg på et fascismeseminar i Århus. De behandler de tre diktaturer, der i mellemkrigstiden opstod i Italien, Tyskland og Østrig.

Thorsten Borring Olesen og Nils Arne Sørensen skriver om det fascistiske regime i Italien. Deres artikel er formet som en oversigt, der dels trækker linier tilbage i Italiens historie, dels giver en solid karakteristik af det fascistiske styre, som det fungerede, og som det fremtrådte for offentligheden. Her som i de øvrige artikler lægger forfatterne vægt på fascismens massekarakter, men fremhæver samtidig, at Mussolinis styre mere adskilte sig fra den traditionelle italienske stat ved sin form end ved sit indhold. Partiet afgav magten til Mussolini og gennem ham til statsbureaukratiet, mens det selv i stigende grad i løbet af trediverne blev "et passivt paraderedskab for Mussolinidyrkelsen." Den afsluttende spådom, "at fascismen selv uden nederlaget i 2. verdenskrig næppe ville have været i stand til at overleve i længere tid", er naturligvis diskutabel; men udviklingen i månederne før Mussolinis fald i 1943 viser i hvert fald, at bevægelsen var svækket, og at styret ikke havde kompenseret den gennem opbygning af et sikringssystem svarende til den tyske SS-stat. Dog er det vel problematisk, om den manglende tilslutning i den unge generation, der anføres som årsag til svækkelsen, kan betragtes som andet end et symptom på partiets umyndiggørelse.

Karl Christian Lammers' artikel om det nationalsocialistiske regime i Tyskland 1933-1945 er mere ambitiøs, men faktisk langt svagere end de øvrige. Forfatteren demonstrerer en usalig evne til at systematisere stoffet ihjel. Punktopregninger, refleksioner og gentagelser har gjort den dobbelt så lang som den forrige, skønt den faktisk siger væsentligt mindre. Trods titlen behandler kun 2 af de 66 sider perioden efter 1934, og en forståelig karakteristik af styrets struktur og funktionsmåde mangler. Når det stærkt fremhæves, at Hitler-Tyskland snarere må betegnes som et polykрати end som et autoritært styre, har det jo været den gængse opfattelse i 20 år, og fordrer næppe den store argumentation, snarere en konkret udredning af, hvordan da det flerstrengede magtsystem fungerede. Hovedvægten ligger i virkeligheden på udviklingen mellem 1930 og 1934, altså styrets tilblivelsesfase, og den er desværre fremlagt på en måde, så kun den læser, der på forhånd er vel hjemme i begivenhederne, forstår den. Politisk savnes en præcisering af henholdsvis Weimarepublikkens og præsidentialstyrets svagheder i forhold til nazismen, og når Hitler-styret opfattes som en kapitalistisk kriseløsning, savnes en nærmere udredning af dets økonomiske politik. Havde lavere lønninger været tilstrækkeligt, måtte Brüning have haft større succes.

Den sidste artikel er skrevet af John Lauridsen og behandler det autoritære regime i Østrig 1933-1938. Den er skrevet på grundlag af uafsluttede studier og efterlader

én ting (men han kunde have holdt sig derfra), vanrøgt af eget sprog en fornærmelse mod forventningsfulde læsere.

Erik Rasmussen

Karl Christian Lammers (red.), *Magt og Masser*, København: Akademisk Forlag, 1985, 219 s., 95,00 kr.

Bogen rummer tre artikler, der i 1983 blev fremlagt som oplæg på et fascismeseminar i Århus. De behandler de tre diktaturer, der i mellemkrigstiden opstod i Italien, Tyskland og Østrig.

Thorsten Borring Olesen og Nils Arne Sørensen skriver om det fascistiske regime i Italien. Deres artikel er formet som en oversigt, der dels trækker linier tilbage i Italiens historie, dels giver en solid karakteristik af det fascistiske styre, som det fungerede, og som det fremtrådte for offentligheden. Her som i de øvrige artikler lægger forfatterne vægt på fascismens massekarakter, men fremhæver samtidig, at Mussolinis styre mere adskilte sig fra den traditionelle italienske stat ved sin form end ved sit indhold. Partiet afgav magten til Mussolini og gennem ham til statsbureaukratiet, mens det selv i stigende grad i løbet af trediveerne blev "et passivt paradereskab for Mussolinidyrkelsen." Den afsluttende spådom, "at fascismen selv uden nederlaget i 2. verdenskrig næppe ville have været i stand til at overleve i længere tid", er naturligvis diskutabel; men udviklingen i månederne før Mussolinis fald i 1943 viser i hvert fald, at bevægelsen var svækket, og at styret ikke havde kompenseret den gennem opbygning af et sikringssystem svarende til den tyske SS-stat. Dog er det vel problematisk, om den manglende tilslutning i den unge generation, der anføres som årsag til svækkelsen, kan betragtes som andet end et symptom på partiets umyndiggørelse.

Karl Christian Lammers' artikel om det nationalsocialistiske regime i Tyskland 1933-1945 er mere ambitiøs, men faktisk langt svagere end de øvrige. Forfatteren demonstrerer en usalig evne til at systematisere stoffet ihjel. Punktopregninger, refleksioner og gentagelser har gjort den dobbelt så lang som den forrige, skønt den faktisk siger væsentligt mindre. Trods titlen behandler kun 2 af de 66 sider perioden efter 1934, og en forståelig karakteristik af styrets struktur og funktionsmåde mangler. Når det stærkt fremhæves, at Hitler-Tyskland snarere må betegnes som et polykрати end som et autoritært styre, har det jo været den gængse opfattelse i 20 år, og fordrer næppe den store argumentation, snarere en konkret udredning af, hvordan da det flerstrengede magtsystem fungerede. Hovedvægten ligger i virkeligheden på udviklingen mellem 1930 og 1934, altså styrets tilblivelsesfase, og den er desværre fremlagt på en måde, så kun den læser, der på forhånd er vel hjemme i begivenhederne, forstår den. Politisk savnes en præcisering af henholdsvis Weimarepublikkens og præsidentialstyrets svagheder i forhold til nazismen, og når Hitler-styret opfattes som en kapitalistisk kriseløsning, savnes en nærmere udredning af dets økonomiske politik. Havde lavere lønninger været tilstrækkeligt, måtte Brüning have haft større succes.

Den sidste artikel er skrevet af John Lauridsen og behandler det autoritære regime i Østrig 1933-1938. Den er skrevet på grundlag af uafsluttede studier og efterlader

derfor nogle løse ender, men tegner dog et helhedsbillede. Først og fremmest lægger forfatteren vægt på at karakterisere Dollfuss-Schuschnigg-styret som "den "normale" form for borgerskabets autoritære herredømme" og begrundet det blandt andet med, at det i meget høj grad var en videreførelse af republikkens kristelig-socialt regeringsform. I modsætning til de nazistiske og fascistiske styre havde det østrigske et defensivt præg, så det som sin hovedopgave at bevare og styrke sin egen magtposition og opretholde Østrigs selvstændighed uden at antaste de traditionelle samfundsforhold. Der lægges en del vægt på at undersøge den korporative opbygning og de vanskeligheder, den mødte. Trods vanskeligheden ved at vurdere et uafsluttet eksperiment tyder udviklingen dog på, at de korporative mål i virkeligheden var lavt prioriterede, og at det også i Østrig først og fremmest kom an på at være eller fremtræde som et folkeligt funderet diktatur.

Henning Poulsen

Helge O. Larsen og Nils Aarsæther (red.), *Kommunalt tiltaksarbeid*, Oslo: Universitetsforlaget, 1985, 190 s., 135,00 Nkr.

Siden midten af 1970'erne, hvor den økonomiske krise har medført alvorlige arbejdsløshedsproblemer (ikke mindst i den private sektor), har der kunnet konstateres en stærkt stigende interesse for offentlige erhvervs- og beskæftigelsesfremmeaktiviteter, i særdeleshed for kommuners og amtskommuners engagement heri. Interessen har givet sig udslag i en forstærket debat om dette emne, og der er da også sket et betydeligt opsving i aktiviteter, som direkte sigter på at fremme den lokale erhvervsudvikling. I forskerkredse har debatten først og fremmest været startet af de publikationer, der i de senere år er kommet fra Amtskommunernes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF) og Nordisk institutt for regionalpolitisk forskning (NordREFO). Herigennem er der blevet rejst en række spørgsmål såsom: I hvilket omfang og på hvilke måder søger kommunerne at fremme den lokale erhvervsudvikling? Hvilken udvikling er mulig, hvilke mål kan opstilles, og kan den offentlige indsats tilrettelægges bedre med henblik på at nå disse mål? Hvad er det langsigtede resultat af forskellige måder at organisere dette arbejde på? – for blot at nævne nogle af hovedspørgsmålene.

Den foreliggende antologi om *norske* kommuners erhvervsfremmeinitiativer vidner om, at debatten stadig er levende. Bogens bidragydere kommer primært fra et forskermiljø, som har markeret sig ved forskning- og udviklingsprojekter omkring universitetet i Tromsø og distriktshøjskolerne i Lillehammer, Bodø og Alta. Bogens formål er dels et forsøg på at opsamle og systematisere de senere års norske erfaringer med kommunalt erhvervsfremme, dels et forsøg på en kritik efterprøvning af kommunal erhvervsfremme som virkemiddel og arbejdsform, med særlig vægt på at vurdere langsigtede resultater/konsekvenser af forskellige måder at organisere dette arbejde på. Endelig er bogens målgruppe dels undervisere i planlægning, regional udvikling og offentlig politik og forvaltning alment, dels politikere og embedsmænd som er engageret i kommunal erhvervsfremme. Antologien indeholder 11 artikler, der er opdelt i tre delafsnit, hvor der indledes med de mest "abstrakte" og teoretiske, fulgt op med en diskussion af